

אבן אמאל - האיגוף האנכי שהביא למפנה אסטרטגי

צבי יקותיאל*

הן מעצמות ה"ציר" והן בעלות הברית השתמשו לא אחת ביחידות קומנדו במהלך מלחמת העולם השנייה – בים, ביבשה ובאיגוף אנכי. מבצעי הקומנדו נועדו, מחד גיסא, להשיג הפת-עה רבתי ברמה האופרטיבית ואף אסטרטגית, ולהוציא את היריב משיווי משקל ב"דקירת סיכה" מכאיבה; ומאידך גיסא, לכבוש בהפתעה יעדים חיוניים כדי לשנות את פני המערכה. למבצעים האחרונים שייכות הפלישה המוצלחת לכרתים והצניחה הכושלת בארנהיים (מבצע "גן השוק"). ואילו כיבוש המצודה באבן אמאל הנו דוגמה טובה ל"דקירת סיכה", שהוציאה את המערך הבלגי משיווי משקל לחלוטין. הפעולה מצטיינת במ-קוריות, בחדשנות ובהעזה טכנולוגית כמו בתכנון קפדני ובמרד יעין מעולה על היעד. כמו בהרבה מבצעי קומנדו, הממד האישי – בתכנון ובביצוע – חשוב מאוד להצלחתה. נפילת אבן אמאל פתחה לא רק את קו מאזינו אלא גם עידן חדש במבצעים מוטסים נפתח בעקבותיה, וגם בזה חשיבותה.

France et la Grande-Bretagne face aux problèmes aériens (1935 – mai 1940) ([Cedocar]; Vincennes, 1976), 167–170.

28. [France, SHAA], Commandement en chef des forces aériennes, Etat-major général, 3e Bureau: N° 2047 3/IS/EmG, Letter, Vuillemin to Gamelin (unpublished; GQGAc, December 21, 1939).

29. Lt.-Col. Pierre Paquier avec Cdt. Cretin, *L'Aviation de renseignement française en 1939–1940* (Berger-Levrault; Paris 1947), 44, 56, 64–65; Gunsburg, *Divided and Conquered*, 109.

30. [France], Ministère de l'air, Etat-major de l'air, *Règlement de manoeuvre de l'armée de l'air: Livre II. Aviation de bombardement: Titre I. Instruction pratique: Première partie. Règles et procédés d'exécution des missions.* (Imp. nat.: Paris, 1940), 25–26, 32, 72–73, 100–101; [France], Ministère de l'air, Etat-major de l'armée de l'air, *Règlement de manoeuvre de l'armée de l'air. Livre II: Aviation de bombardement. Titre I: Organisation et emploi* (Imp. nat.: Paris, 1940), 12.

31. Secretariat, *op. cit.*, 30–31; Charles Eugene, "En opérations avec le groupe K/51 du 18 mai au 24 juin 1940", *Icare: Revue de l'aviation française*, no. 80, printemps 1977, 79–81.

32. [France, SHAA] Commandement en chef des forces aériennes, Etat-major général, 3e Bureau: N° 1931 3/OS/EmG, "Instruction sur l'organisation du commandement dans les opérations combinées des forces aériennes d'assaut, de bombardement et de chasse" (unpublished; GQGAc, March 21, 1940)

33. ראה את מאמרי "התקפת פתע – 10 במאי 1940", מערכות 291, ינואר 1984.

34. Gunsburg, "L'Armée de l'air", 51–50.

35. *Ibid*; Lt.-Col. Salessse, *L'Aviation de chasse française en 1939–1940* (Berger-Levrault; Paris, 1948), 83–84, 87, 91, 94–95, 97–98, 100; Paquier, *Bombardement*, 208–209, 232–235.

36. Gustave Bertrand, *Enigme, ou la plus grande énigme de la guerre 1939–1945* (Plon; Paris), 1973, 97; Gunsburg, "L'Armée de l'air", 50–53; Gunsburg, *Divided and Conquered*, 276; Fridenson et Lecuir, *op. cit.*, 167–170.

37. Gén. Jean Romatet, "Le Groupement de chasse 23 dans la bataille", *Icare: Revue de l'aviation française*, no. 54, été 1970, 80 ff; Salessse, *Historique du groupe*, 107 ff, 133–134; Jean Giselon, *La Grande aventure de la chasse française de 1939 à 1945* (Editions France-Empire; Paris, 1983), 126; Salessse, *Historique du groupe*, 144–146; Raymond Danel, "En mai-juin 1940 ils étaient les plus forts", *Icare: Revue de l'aviation française*, no. 54, été 1970, 57; *Ibid*, Giselon, *op. cit.* 160 ff; Dr. Pierre-François Rivière, "3 juin 1940: L'Opération Paula", *Icare: Revue de l'aviation française*, no. 54, été 1970, 125.

38. ראה למשל

Danel, "En mai juin", 57.

39. ראה למשל

Raymond Danel, "Au service de l'armée de terre", *Icare: Revue de l'aviation française*, no. 59, automne-hiver 1971, 88.

40. ראה למשל

Giselon, *op. cit.*, 105–107, 222 ff; Paquier, *Bombardement*, 123; 538–539. Gunsburg, "Vaincre ou mourir".

41. Seive, *op. cit.*, 168–170; Gunsburg, "Vaincre ou mourir", 521.

42. Roger Normand, "12 mai 1940: Première mission en vol rasant", *Icare: Revue de l'aviation française*, no. 94, automne 1980, 39; Gén. Jean Nicot, "Les Allemands ont percé sur le front de la Somme", *Icare: Revue de l'aviation française*, no. 80, printemps 1977, 48–49; Danel, "Gouttes d'eau", 24–28.

43. Adolf Galland (Mervyn Savill, trans.) *The First and the Last: The Rise and Fall of the German Fighter Forces, 1938–1945*, (Ballantine; New York, 1954), 4–5.

חורגם לעברית בהוצאת "מערכות", הראשון והאחרון.

44. Gen Raymond Brohon, "Le Groupement de bombardement no. 10: D'après les cahiers du Lieutenant-Colonel Aribaud", *Icare: Revue de l'aviation française*, no. 57, printemps-été 1971; Frank Fremont, "Le Dernier vol du Colonel Dagnaux", *Icare: Revue de l'aviation française*, no. 57, printemps-été 1971, 138.

45. ראה למשל

Antoine de Saint-Exupéry (Lewis Galantière, trans), *Flight to Arras* (Reynal & Hitchcock; New York, 1942); Salessse, *Historique*, 157.

46. ראה למשל

Gén. Michel de Lesquen, "Préface", *Icare: Revue de l'aviation française*, no. 59, automne-hiver 1971, 136; Bertrand, *op. cit.* 88–90; Christienne, "L'Armée de l'air... à septembre...", *op. cit.*, 185; Romatet, (*op. cit.*), 82; Danel, "Au service de l'armée" (*op. cit.*), 78.

1. לרקע כללי, ראה את ספרי

Jeffery A. Gunsburg, *Divided and Conquered: The French High Command and the Defeat of the West, 1940* (Greenwood Press; Westport, Ct., and London, 1979).

וכן את אליסטר הורן, כך נפלה צרפת (מערכות 1971).

2. Gunsburg, "L'Armée de l'air vs. the Luftwaffe – 1940", *Defence Update International*, no. 45 [1984], 44–48; Robert W. Krauskopf, "French Air Power Policy 1919–1939" (unpublished Georgetown University dissertation; 1965).

3. Gén. Charles Christienne and Patrice Buffotot, "L'Armée de l'air française et la crise de 7 mars 1936", *Recueil d'articles et études: (1976–1978)* (SHAA; Vincennes, 1984), 53; Gunsburg, "L'Armée de l'air", 44–48; Gunsburg, *Divided and Conquered*, 20, 7; Dominique Boussard, *Un problème de défense nationale: L'Aéronautique militaire au Parlement (1928–1940)* (SHAA; Vincennes, 1983), 78 ff.

4. [France], Ministère de la guerre, Aéronautique, *Projet de règlement provisoire de manoeuvre de l'aéronautique. 2e Partie: L'Aéronautique au combat. Livre II: Titre premier: L'Aviation de chasse* (Imp. nat.; Paris, 1923) 7, 29, 33–34.

5. [France], Grand quartier général des armées du nord et du nord-est, Etat major, 3e Bureau et Aéronautique, *Instruction sur l'organisation et l'emploi de l'aéronautique aux armées: Titre III: Aviation de bombardement* (Charles-Lavauzelle; Paris, 1918), 7–9, 46–47.

6. Krauskopf, *op. cit.*, 35 ff.

7. *Aviation de chasse*, 1931, 5.

8. Krauskopf, *op. cit.*, 95 ff.

9. Boussard, *op. cit.*, 57, 32.

10. [France] Ministère de l'air, Etat-major général, 3e Section, *Règlement de l'armée de l'air. 1er Partie: Emploi des forces aériennes au combat. Titre III: Emploi des forces aériennes de renseignement au combat* (Imp. nat., Paris, 1935), 3, 45, 53.

[France] Ministère de l'air, Etat-major de l'armée de l'air, *Instruction sur l'emploi tactique des grandes unités aériennes* (Imp. nat.; Paris, 1937), 18.

11. Boussard, *op. cit.* 18 ff; Gunsburg, "L'Armée de l'air", 44; Christienne and Buffotot, *op. cit.* 61.

12. Gen. Christienne, "L'Armée de l'air française de mars 1936 à septembre 1939", *Recueil d'articles et études*, 174–177; Madeline Astorkia, "L'Aviation et la guerre d'Espagne: La Cinquième armée face aux exigences de la guerre moderne", *Recueil*, p. 151–155; Gén. Fleury Seive, *L'Aviation d'assaut dans la bataille de 1940* (Berger-Levrault; Paris, 1948), 42–48; Christienne, "à septembre 1959", 187.

13. Gunsburg, "Vaincre ou mourir: The High Command and the Defeat of France, 1919 – May, 1940" (unpublished Duke University dissertation; 1974), 139, 164–165.

14. [France, SHAA], Ministère de l'air, Etat-major de l'armée de l'air, 3e Bureau: no. 2720 3-05 EmAA, "Instruction personnelle et secrète destinée aux généraux commandants d'armée aérienne" (unpublished; Paris, December 27, 1937). [France, SHAA], Ministère de l'air, Etat-major général de l'armée de l'air. no. 116 EmGAA/S, "Note au sujet de l'emploi de l'armée de l'air au début d'un conflit" (unpublished; September 20, 1938).

15. [France], Ministère de l'air, Etat-major de l'armée de l'air, *Règlement de manoeuvre: Livre I: Aviation de chasse. Titre I: Règlement* (1938), 1.

16. [France, SHAA], Ministère de l'air, "Etude complète demandée par M. le Maréchal Pétain sur l'aviation et la D.C.A." (unpublished; October or November, 1938); [France, SHAA], Manoeuvres aériennes du Sud-Est de 1937, Direction de l'arbitrage, "Rapport d'ensemble de la direction de l'arbitrage. Fascicule III: Enseignements et conclusions" (unpublished; Paris, October 15, 1937).

17. [France, SHAA], Ministère de l'air, 3eme Bureau: n° 2535 3-O-S/EmAA, Letter, Vuillemin to Gamelin (unpublished; November 4, 1938).

18. Raymond Danel, "Gouttes d'eau sur un brasier", *Icare: Revue de l'aviation française*, no. 80, Spring 1977, 9; Gunsburg, "Vaincre ou mourir", 133; Col. Erick Secretant, "Fiche de renseignements sur l'expérimentation du vol rasant", *Icare: Revue de l'aviation française*, no. 94, Autumn 1980, 30–31.

19. דיווח של גנרל מפקד על הקורפוס האווירי לשר האוויריה

[France, SHAA], 1er Corps aérien, Etat-major, 3e Bureau: N° 1169/35/1^{er}CoAé (unpublished; Paris, August 23, 1938).

20. [France] Ministère de l'air, Etat-major de l'armée de l'air, 3eme Bureau, *Règlement de manoeuvre de l'armée de l'air. Livre III: Forces aériennes de renseignement. Titre I: Organisation et emploi* (Ecole de l'air; Versailles, April 1939), 154–156.

21. Gunsburg, "Vaincre ou mourir", 207–208.

22. [France, SHAA], Etat-major des forces aériennes, 3e Bureau, Opérations: N° 14/3 O S/EmGFA, Instruction générale pour les généraux commandants d'armée aérienne" (unpublished; Paris, August 29, 1939); Gunsburg, "Vaincre ou mourir", 216.

23. Gunsburg, "L'Armée de l'air", 44–48.

24. Gunsburg, *Divided and Conquered*, 108; Col. Pierre Paquier, *L'Aviation de bombardement française en 1939–1940* (Berger-Levrault; Paris, 1948), 9–10.

25. Gunsburg, "L'Armée de l'air", 44–48; Patrice Buffotot et Jacques Ogier, "L'Armée de l'air française dans la campagne de France (10 mai – 25 juin 1940): Essai de bilan numérique d'une bataille aérienne", *Revue historique des armées*, 1975, no. 3, 114.

26. C.J. Ehrengardt et al., *Les Aiglons: Combats aériens de la drôle de guerre: septembre 1939 – avril 1940* (Charles-Lavauzelle; Paris et Limoges, 1983), 140–141.

27. ראה למשל

Lt.-Col. Salessse (Yves Breche et Patrice Buffotot, éditeurs), *Historique du groupe de chasse I/2: "Les Cigognes": (1914–1945)* (SHAA; Vincennes, 1981), 74–75, 94–96; [France] SHAA, Patrick Fridenson et Jean Lecuir, *L'*

ב

להנחית מהלומת אש על הגשרים אם יפלו בידי האויב.
מצודת אבן אמאל נחצבה בתוך מצוק בגובה של 36 מטרים מעל פני תעלת אלברט במתכונת של ביצורי המגן של קו מאז'ינו. המחילות התת-קרקעיות נחצבו בחומר-נפץ וגם עמדות הירי היו חצובות בתוך הסלעים. המצודה הכילה כוורת של מחילות וחדרים מבוזרים כהלכה.

ולטר קוך (מימין) עם שנים מקציניו מיד לאחר כיבוש אבן אמאל

למעשה, לא היה כל מבנה גלוי לעין במצודה, ולא היו שום מתקנים, שיסיגירו את מקומה. פסגתה נראתה כגבעה מדושתת רגילה, שממדיה היו ששים-מאה ועשרים מטר. המומחים הצבאיים - שפעלו ללא לחץ של מלחמה - מיקמו בדקדקנות את כלי הנשק במצודה כדי להשיג את מרב ההצלחה. כל דרכי הגישה למצודה היו מוגנות מפני התקפה: ממזרח שימשו נהר המאז ותעלת אלברט מחסום טבעי. מצפון נחפר חפיר ארוך ועמוק שניתן להצפה בכל רגע ע"י המגינים עצמם. בשני הצדדים האחרים - מערב ודרום - חיברו תעלות טנקים עמדות בין תעלת אלברט לחפיר.

נקודות התצפית היו מצוינות לכל עבר, ואפשרו מתן התרעה מפני כל פלישה מראש. מצודה זו נחשבה כאחת מעמדות ההגנה החשובות ביותר באירופה. כדי לחצות את תעלת אלברט ולהגיע לביצורי המצודה היה על כוחות הפלישה לעבור תחילה את שלוחת מאסטריכט, רצועה שרוחבה כ־25 ק"מ בטרטוריה הולנדית. עומק אסטרגי זה אמור היה לתת זמן התרעה למשמרות המופקדים על תעלת אלברט הבלגית, שתפקידם היה לפוצץ את הגשרים שעל התעלה כדי למנוע את המעבר לבלגיה ולמנוע מהגרמנים את יתרון הפתעה. לפי חישוביו של גמלאן, יכלו הבלגים לעצור לאורכה את הגרמנים כחמישה ימים עד להתבססות הכוחות הצרפתיים והבריטיים - שיקול שעליו הייתה מבוססת כל תכנית דייל-בראדה של בעלות הברית.

כוח המגן במצודה

במצודה ישב חיל מצב שמנה 1,185 איש בפיקודו של מאיור ז'וטראן. לרשות הכוח עמדו שני תותחים 120 מ"מ מורכבים על צריח משוריין, שאפשר היה לצודדם לכל כיוון, בעלי טווח של 16 ק"מ; 16 תותחים 75 מ"מ אף הם בעלי טווח של 16 ק"מ; 12 תותחים נגד טנקים 60 מ"מ; 6 מקלעים נגד מטוסים שמוקמו בעמדות חפרות על ראש המצודה; 25 מקלעים כפולים 12 מ"מ מקלעים קלים.

מקום התותחים אפשר סיוע הודי בשעת קרב. ארבע עמדות תותחים משורינות בראש המצודה צוידו במעליות הידראוליות. הבלגים בנו מעליות הידראוליות ודמיי צריחים כדי להטעות את הגרמנים, אך הללו גילו זאת ואף התחשבו בידע זה כאשר בנו את דגמי המצודה בגרמניה. על אבן אמאל הגנו גם המוצבים שבשכנותה, שהיו אמורים להנחית מכת

חודש אוקטובר 1939 לאחר כיבוש פולין והכרזת המלחמה ע"י בריטניה וצרפת הוציא היטלר את ההנחיות הראשונות לכיבוש המערב - אם בריטניה וצרפת לא יסכימו להפסיק את המלחמה, על הצבא הגרמני לפעול בהקדם האפשרי. היטלר העריך, שלחימה ממושכת תחזק את עצמתן של בעלות הברית, תצרף אליהן את המדינות הניטרליות, ותדלדל את משאביה המוגבלים של גרמניה. יתר-על-כן, היטלר חשש, שהחווה עם סטאלין בדבר ניטרליותה של רוסיה יחזיק מעמד כל עוד הדבר כדאי לסטאלין. לכן ביקש לאלץ מהר את הצרפתים לבקש שלום ע"י מתקפה מוקדמת. היטלר האמין, כי לאחר הוצאת צרפת ממעגל הלחימה תהיה בריטניה פתוחה למשא-ומתן. הפיקוד הצבאי הגרמני, אשר היה שותף לחששותיו של היטלר לטווח הרחוק, לא האמין בסיכויים לכבוש את צרפת לאלתר. היטלר לא התחשב בהתנגדותם, והורה לצבא להיערך לקראת המתקפה.

התכנית המקורית לכיבוש צרפת עובדה ע"י המטה הכללי הגרמני בניהולו של האלדר - התקפה עיקרית דרך מרכז בלגיה כפי שהיה במלחמת העולם הראשונה, והתקפה משנית, כפעולת הסחה, דרך חבל הארדנים, שנחשב בלתי עביר לרכב משוריין. יש לציין, שקו מחשבה זה היה גם נחלתם של הצרפתים והם הכינו את מערך הגנתם בהתאם לכך. מנשטיין, ראש מטהו של רונדשטט, הציע תכנית, שהייתה בנוייה על גישה עקיפה - ניתוק דרכי התחבורה ודרכי הנסיגה של בעלות הברית בעורף בלגיה - להסיט את מרכז הכובד דרומה, ולבצע בהפתעה את המתקפה המרכזית דרך חבל הארדנים. מנשטיין האמין באפשרות להפעיל כוחות שריון באזור זה למרות הקשיים הטבעיים ובהסתמכו על חוות דעתו של מומחה לשריון כגודריאן. היטלר נתן את הסכמתו לתכנית של מנשטיין.

לדיל-הארט מביא את דבריו של שטודנט על חילוקי הדעות בפיקוד הגרמני בכל הנוגע למבצע באבן אמאל:

המבצע הנועז של תעלת אלברט היה אף הוא רעיונו של היטלר. זה היה אולי הרעיון המקורי ביותר של איש זה, שהיו לו הרבה הברקות. הוא קרא לי, ושאל לדעתי. לאחר שיקול שארך יום אישרתי את האפשרות לקיים מבצע כזה, וציוויתי לעשות את ההכנות הדרושות. השתמשתי ב־500 איש תחת פיקודו של סרן קוך. מפקד הארמיה 6, גנרל פון רייכנהאוז, וראש המטה שלו, פון פאולוס, שניהם גנרלים מוכשרים, ראו במבצע הרפתקה, שלא נתנו בה אמון.

המצודה

מצודת אבן אמאל הייתה המצודה החשובה ביותר על קו מאז'ינו בשטח בלגיה ובנייתה בשנים 1932-1935 הייתה אחד מלקחי מלחמת העולם הראשונה. יתרונה האסטרגי היה בכך שהיא חיפתה על גזרה רחבה ביותר בצורת משולש, שאחת מצלעותיו מבוססת על תעלת אלברט העמוקה יחסית. תפקידה היה לנטרל את כוח הפלישה הגרמני.

המצודה שכנה בצד המערבי של תעלת אלברט במחצית הדרך בין מאסטריכט לוויזא, וחלשה על כל המעברים שעל נהר מאז ותעלת אלברט לאורך של כעשרה ק"מ. בחסות הסיוע הארטילרי של לוחמי אבן אמאל מסוגלים היו המגינים שישבו על הגשר ללחום בעקשנות. הכוח במצודה אמור היה

* המאמר הנו חלק ממחקר היסטורי מקיף על התפתחות מבצעי האיגוף האנכי, שעושה הענף לתולדות חיל האוויר.

אש ארטילרית על המצודה בשעת הצורך. הבלגים האמינו, שהמצודה בלתי חדירה, ומשום כך קיבלה הדיוויזיה הבלגית 7, אשר הגנה על גזרה זו, תחת אחריותה גזרה רחבה בהרבה מזו של שאר הדיוויזיות.

כל אחד מהגשרים שעל התעלה היה עמדה מבוצרת בפני עצמה, ובה קציין ואחד-עשר חיילים. לרשות כל כוח על הגשר עמדו תותח נגד טנקים, מקלע, שני רובים אוטומטיים וכן נשק אישי. בנוסף לכך היו בקשר אלחוט עם הכוחות שהיו על תעלת אלברט. מטעני חבלה הונחו במיתרים המרכזיים של הגשרים ולכל צוות הייתה אפשרות להפעיל, חשמלית או ידנית, את המטענים ולפוצץ את הגשר. מכאן נובעת החשיבות הרבה שהייתה בעיני הגרמנים להשתלטות מהירה על מגיני הגשרים.

התכנון הגרמני

הגרמנים, אשר התעניינו במבצר, השיגו עוד לפני שנת 1939 תכניות מושלמות ומפורטות של המצודה על חלקיה הפנימיים והחיצוניים, כולל חלקי הדמה שמטרתם הייתה להטעות את התוקפים. בסתיו 1939, כשהיה ברור לגרמנים שיהא עליהם לכבוש את המצודה במהלך השתלטותם על אירופה, נבנו שני דגמים של המצודה: אחד בקנה מידה מלא במרכז האימון הצבאי גרפואר ודגם קטן יותר בהילדסהיים.

היטלר עצמו ראה בכיבוש המצודה משימה בפני עצמה וטיפל אישית בנושא. בשלב הראשון התייעצו היטלר, גרינג, שטודנט ומהנדס האווירונטיקה גהראד קונראד במחשבה שההתקפה תוטל על הלופטוואפה. לאחר דיונים מרובים הבין היטלר, שהוא מוגבל בכוחות הצנחנים האמורים לבצע את הכיבוש שמרביתם יהיו עסוקים בכיבוש הולנד. שטודנט העריך, כי יידרשו למטרה זו לפחות 500 צנחנים, שיגיעו ליעדם בצניחה, או בהנחתה על ידי דאונים. הוא המליץ על הקציין ואלטר קוך כמפקד הפעולה.

כמנהגו, כדי להרשים ולתת לאיש מוטיווציה גבוהה, זימן אליו היטלר את קוך לראיון אישי, ובאופן דרמטי הסיט וילון שכיסה מפה גדולה של בלגיה, הצביע על מצודת אבן אמאל והודיע לקוך שהוטל עליו לכבוש אותה ואת הגשרים על תעלת אלברט.

היטלר הטיל איפול מלא על ההכנות למבצע, ואיים בעונש מוות על הדלפה. לרשות קוך הועמדה פלוגה מתוגברת

גנרל שטודנט סוקר את צנחניו

מחטיבת הצנחנים הראשונה שאליה התוספו מספר פלסים, מטוסי JU-52 ודאונים ככל שיידרש לצורך המבצע. האמצעים שהועמדו לרשותו נוצלו מרבית. בשלב הראשון ביקר קוך בדגם שהוקם בבסיס האימונים גרפואר, למד, ושינן את תצלומי האוויר והשתתף בטיסות סיור מעל למצודה. מסקנתו

הראשונה הייתה, שהתקפה לאור היום תיחשב כהתאבדות, ובמיוחד בהתחשב בכוח הקטן שהועמד לרשותו. מסקנתו השנייה – שהיא פועל יוצא מן הראשונה – שהפעולה תיעשה בלילה, והדאונים יצטרכו לנחות היישר על ראש המצודה בחסות החשכה. קוך הימר על כך, שהעיתוי הבלתי צפוי ואופן ההתקפה המיוחד והנועז יעניקו לו את יתרון ההפתעה.

לפעולה נבחר הדאון התקני של הלופטוואפה DPS-230, אשר הביא את גרמניה בתקופה שקדמה למלחמה למקום הראשון בעולם בספורט הדאיה – כליטיס חד-כנפי, כנפיו מוגבהות, אורכו כ-11.5 מטרים ומוטת כנפיו כעשרים ושניים מטרים, מסגרתו פלדה מצופה בעץ והיה מיועד לטייס ולתשעה נוסעים, הישובים בטור אחד מאחוריו. הדאון היה מחובר לגלגלים גדולים מן הרגיל, אשר היו נשמטים מייד עם ההמראה. הנחיתה הייתה על גבי מגלשת נחיתה, שהייתה חלק בלתי נפרד מהדאון. אחד מיתרונותיו של דאון זה הייתה נחיתתו האיטית – 55 – 65 ק"מ לשעה.

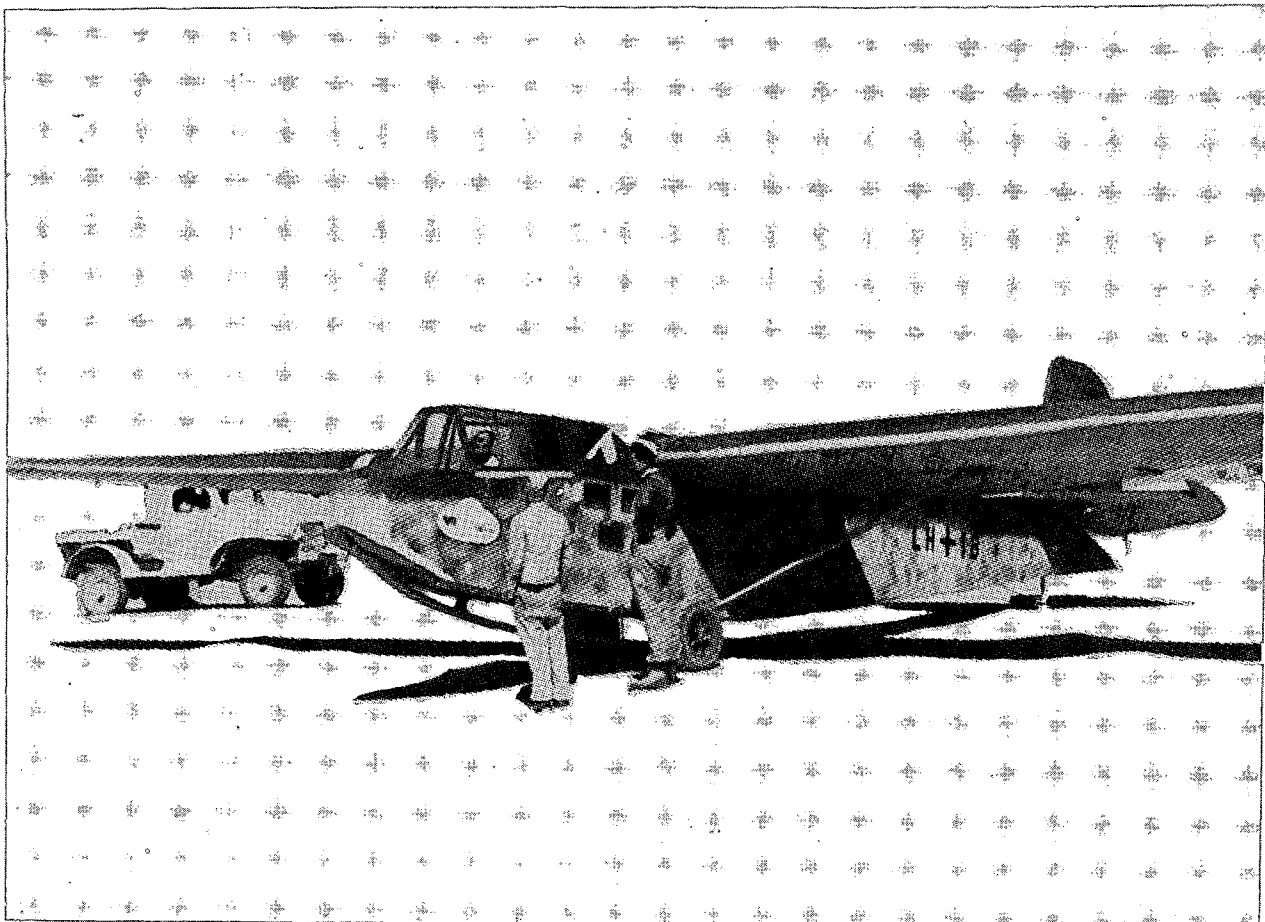
מפקד הפעולה קוך קיבל את אישורו העקרוני של שטודנט לתפיסתו הכוללת והחל לתכנן את הפעולה במפורט. היחידה, שהועמדה לרשותו, חולקה לארבע קבוצות בנות כמאה חיילים כל אחת. שלוש מהן היו מיועדות להשתלט על שלושת הגשרים והיחידה הרביעית – על המצודה עצמה. קוך חילק את היחידות לקבוצות-משנה בהתאם למשימות שהוטלו עליהן – צוותי מקלעים, צוותי להביוורים, רגמים, צייד טנקים, חבלנים. כל חייל אומן לבצע שני תפקידים וכל יחידה אומנה ללחום כיחידה עצמאית.

החזרות על הדגמים נמשכו הרבה זמן – עד שכל אחד ידע את תפקידו, והצוותים אף תרגלו מספר פעמים נחיתת לילה בדאונים. בשלב ראשון של האימונים אומנו כל צוותי הצנחנים לקרב על אבן אמאל. רק בשלב מאוחר יותר נפקעו צוותים (בני 13 צנחנים כל אחד) ככיתות מקלענים, שתפקידן להשתלט על הגשרים. כוח הקומנדו השלים את אימוניו במתקנים בסוף אפריל 1940 ועבר לשדות התעופה אוסטהיים ובוצאילארהוף שליד קלן. בהנחייתו של היטלר, נשמרה הסודיות כך שאפילו מפקדי שדות התעופה לא ידעו מה מטרת הכוח ולשם מה מורכבים הדאונים.

הכיבוש

המתקפה הגרמנית החלה עשר דקות לאחר חצות בעשרה במאי 1940. הלופטוואפה הפציץ את כל האזור ללא הפוגה, שעה שיחידות הקומנדו אשר היו אמורות לכבוש את המצודה והגשרים הוטסו בדאונים ונחתו מאחורי גשרי התעלה. בשעה 0300 – שעתיים לפני שיצאו מטוסי התובלה להולנד כשהם מובילים כוחות תגבורת – המריאה קבוצת הקומנדו של קוך. חיילי הקומנדו בפיקודו של סגן ויטציג שמנו 78 לוחמים מתנדבים מחיל ההנדסה, הוטסו בדאונים קשורים למטוס JU-52. המטוסים גורדי הדאונים יצאו משדות התעופה אוסטהיים ובוצאילארהוף החל בשעה 0300 בפרקי זמן של 30 שניות זה מזה. בתכנית נקבע, שמטוסי הגרירה יטוסו 25 ק"מ מעבר למטרה, בתוך שטח בלגיה, וישחררו את הדאונים כך שהם יגיעו מתוך השטח הבלגי ויגדילו את ממדי ההפתעה. מחמת טעויות בחישובי מהירות הרוח וחוסר נקודות בקרה על הקרקע, שוחררו הדאונים שמונה ק"מ מעבר לגבול כמעט מעל היעד עצמו וכשלוש מאות מטר גבוה מדי. טייסי הדאונים החלו לדאות במעגלים למרות החשכה כדי להגיע לגובה הנכון; ומשם נעו בצלילה תלולה וחרישית לעבר היעדים שנקבעו להם.

הכוח נחת על גג המצודה בהפתעה מוחלטת, והשתלט עליה. הוא התגבר על הצוות נ"מ, והוציא מכלל פעולה את צריחי התותחים, בהפעילו לראשונה, מטענים חלולים ובש-

הדאון - כלי חשוב בהסתערות מן האוויר - בא לידי שימוש בשני הגרמנים במלחמת העולם השנייה

והביא את התגבורות הראשונות לכוח הפריצה של קוך. בשעה שהטילו המטוסים צנחני דמה על שטח נרחב לאורך תעלת אלברט, נחתו שלוש מאות צנחנים נוספים על המצודה. הטלת צנחני הדמה הגדילה את המבוכה והסתירות בקרב הצבא הבלגי והשפיעה קשות על הדיווחים שהגיעו לפיקוד העליון הבלגי.

כשהשתלט קוך על הצד החיצוני של המצודה כבר יצאו תותחי אבן אמאל מכלל פעולה ולא יכלו להפריע להתקדמות כוחות התגבורת בפיקודו של רייכנהאוז. הבלגים הצליחו אמנם לפוצץ את הגשר שעל נהר המאז ליד מאסטריכט אך המטענים שהונחו ע"י הבלגים לא מוקמו היטב והגרמנים הצליחו להכשיר מחדש את הגשר שניזוק. דיוויזיית השריון הגרמנית, אשר המתינה להשתלטות כוח הקומנדו הגרמני על הגשרים, נעה לתוך מאסטריכט בעברה על פני שני גשרי התעלה, הדפה את דיוויזייה 7 הבלגית אשר הייתה באיזור ונעה לעבר בריסל בדרכה לצרפת.

חיל המצב הבלגי באבן אמאל ניסה בשעות הבוקר לגרש את הגרמנים מן המבנים העליים של המצודה, אך ללא הצלחה, לכן, התרכזו מאמציו למנוע מכוחותיו של קוך מלהיכנס לתוך המצודה.

בשעה 0800 החלה התקפת הנגד הראשונה, של יחידות שמחוג למצודה. הכוחות הבלגים, שהגיעו מצפון הותקפו ע"י מטוסי ההפצה הגרמניים, ונסוגו. השטוקות הכשילו ניסיון נוסף - של גדוד רגלים, שניסה לנוע לאזור המצודה - להיכון להתקפה.

אחר הצהריים ניסה גדוד פלסים גרמני לצלוח את תעלת אלברט אך נעצר ביריות תותח בלגי שנשאר עדיין באחת המצידות

לשלו חומרי נפץ לתוך הקנים. לאחר שהכוח השתלט על החלקים החיצוניים של המצודה, נכנס פנימה על מנת לטהר אותה. עשר דקות לאחר הנחיתה היו כל המתקנים והתותחים שעל ראש המצודה הרוסים.

בד בבד עם ההסתערות, פעל הלופטוואפה לבידוד המצודה. מטוסי שטיקה הפציצו את הכבישים המוליכים לאבן אמאל. הם הצליחו לחסל את תותחי המצודות השכנות (נאשאטו, פינטס ובארשון), שנתנו לאבן אמאל סיוע ארטילרי. עם עלות השחר הצליחו המטוסים לעכב גדוד תותחי-שדה בלגי מקורפוס 1, שהתקרב למקום. מאחר ובכל הקורפוס לא היו תותחים נ"מ, פעלו המפציצים באין מפריע והרסו תותח אחר תותח עוד בטרם נכנסו לעמדות אש.

גם על הגשרים בפאלדוואלט ובפרונהובן השתלטו כוחות שהגיעו בדאונים שעה שהכוח המרכזי הגיע למצודה עצמה. עם הגיעם לקרקע החלה הסתערות על הגשרים בטרם הספיקו הבלגים להגיב. שני הגשרים נלכדו שלמים. המאיור הבלגי ז'וטראן, שמלבד היותו מפקד אבן אמאל, הופקד על הגשר שליד קאנא, טלפן ב-0405 ופקד להרוס אותו ועוד שני גשרים קטנים שמעל לנהר מאז. גשר קאנא התפוצץ ממש בעת הסתערות הגרמנים עליו. בגשר אחד הצית הכוח את הפתיל כדי לפוצץ את הגשר כפי שהיה עליו לעשות, אך צוות של אחד הדאונים הצליח להיכנס לגשר ולכבות בדקה האחרונה את הפתיל. יש לציין שבכל חזית הפלישה פוצצו הגשרים ע"י המגינים בהתאם לתכנית פרט למקומות שבהם השתמשו הגרמנים בדאונים¹⁰. הכוח שנחת בדאונים (78 חיילים) הצליח להחזיק מעמד כל הלילה.

זמן מה לאחר הזריחה הגיע מבנה של מטוסי JU-52

כוחות בדאונים, במטוסים, בשריון ובסירות גומי שצלחו את תעלת אלברט לאחר פיצוץ אחד הגשרים. ההתקפות על הגשרים – ובמיוחד, ההסתערות על כוח קטן, שמנה 78 חיילים בלבד, על המצודה עצמה – הדגימו את האפשרויות הצפונות בקבוצת לוחמים מובחרת, המתקיפה כוח הגדול ממנה פי כמה וכמה (כ-1200 לוחמים), הנמצא בתוך מבצר בהגנה ניחית.

בנוסף לשימוש המקורי בדאונים השתמשו הלוחמים הגרמנים בכלי נשק מיוחדים בשעה שהשתלטו על המצודה. בפעולה זו הופעלו לראשונה מטענים חלולים כדי להשתלט על הבונקרים התת-קרקעיים של המצודה. ההפתעה המוחלטת שבהגעת הכוח למקום, השימוש במטענים החלולים והאימרוץ נים המיוחדים של הכוח הביאו לידי כך שתוך עשר דקות השתלטו המתקיפים על המתקנים שעל ראש המצודה.

הצבא הגרמני השתמש במבצע בכמה פעולות כדי להטעות את הצבא הבלגי ואת צבאות בעלות הברית ולגרור לדמור-ליזציה בקרב האוכלוסיה, החיילים ומפקדי הצבא. את מתקפתו הראשונה התחיל הצבא הגרמני בחזית המשנית* כדי לרתק לשם את הכוחות של בעלות הברית. כך לא ניתן היה לחלץ את הכוחות הללו ולהעבירם דרומה כדי להקביל את האויב הגדול יותר אשר הונחת ב-13 במאי על הגבול הצרפתי בנקודה החלשה ביותר שלו – מאחורי הקצה המערבי של קו מאז'ינו הבלתי גמור.

השימוש בכוחות מוטסים קטנים ודלילות המשאבים הגרמניים הצריכו הטעיה מודיעינית. כדי ליצור רושם של כוחות גדולים וליצור מבוכה, הטילו הגרמנים חיילי-דמה בכל רחבי בלגיה, בד בבד עם כוחות הצנחנים שלא מנו יותר מ-500 חיילים. הטעיה זו הוכיחה את עצמה, וכיוון שהנטייה האנושית להגזים, הוכפלו הכמויות בד"חות ובשמועות, ונמסר שכוחות צנחנים גרמנים צנחו במספר מקומות ובכמות שהגיעה לאלפים. האזרחים הבלגים היו בדמורליזציה ובפחד עד ש-25,000 פליטים בלגים מבוהלים ובלתי נשלטים נעו לעבר הגבול הצרפתי, ושיבשו חלק מפעולות הצבא הצרפתי באזור.

השליטה של חיל האוויר הגרמני בשלבים הראשונים של המלחמה במערב – ובמיוחד במאי – יוני 1940 – הייתה מוחלטת. כל הניסיונות של חילות האוויר הבלגיים והצרפתיים לתקוף את הכוחות שהשתלטו על המצודה או על הגשרים נכשלו, והלופטוואפה שלט במרחב האווירי של הפעולה. גם הניסיונות של מטוסי הסיוור הצרפתיים לבדוק את הכוח הנמצא בארדנים לא הצליחו בגלל השליטה הכמעט מוחלטת של המטוסים הגרמניים באזור ושיתוף הפעולה בינם לבין השריון שהתמקם בארדנים.

כיבוש אבן אמאל גרם להיטלר קורת-רוח. זה היה אחד המבצעים הנועזים ביותר בתולדות המלחמות. בפעולה שנמשכה כשלושים שעות הצליח היטלר לשבש את כל האסטרטגיה של הגנת צרפת. למבצע זה גם נודעה חשיבות עצומה להשפעת הפסיכולוגיה, ומכונת התעמולה הגרמנית ניצלה את כיבושה המהיר של המצודה לערער את ביטחונן של בעלות הברית. השמועות אודות שימוש בגייס חמישי, כיבוש המבצר החזק ביותר בעולם באותם ימים ופיצוץ קו מאז'ינו, שנחשב קו בלתי עביר – כל אלה גרמו לכך, ששיתוק הרצון ללחימה לבש ממדי מגפה.

הסוף בעמ' 97

* ראה מאמר של שחר שפירא בנושא הזה בגיליון הזה וכן ג'פרי גנסבורג, "התקפת פתע – 10 במאי 1940", מערכות 291.

שעל המצודה. מצדית זאת ועוד מספר מצדיות שלא חוסלו במתקפה הראשונה – חוסלו עם רדת החשכה על קבוצה של 50 פלסים גרמנים, שהתגנבו בסירות גומי דרך השטחים המוקפים בלא להיתקל בהתנגדות. עם הגעת הגדוד הנוסף למצודה החלו הגרמנים להשתלט על המסדרונות התת-קרקעיים בפוצצם את הקירות המשוריינים. צוותים של פלסים ורגלים התקדמו כל שעות הבוקר עקב בצד אגודל, בהפעילם נשק אוטומטי ולהבירורים כדי להשתלט על פנים המצודה. ששים מאנשי חיל המצב נהרגו וארבעים נפצעו.

שנים-עשר מטוסים בלגיים ניסו לתקוף את הכוח הגרמני, שעבר על גשר פרינהובן, ואחד-עשר מטוסים הופלו על ידי חיל האוויר הגרמני, אשר שלט בכל המרחב האווירי.

בשעה 11230 – שלושים ושתיים שעות מתחילת ההתקפה – נכנעה מצודת אבן אמאל. אלף ומאה חיילים המומים יצאו מתוך המחילות ההרוסות ונכנעו. באותה עת המשיכו הכוחות הגרמניים המשוריינים לנוע על הגשרים לעבר בריסל. לכוח של קוך היו ששה הרוגים ותשעה-עשר פצועים.

במהלך הטסת הקומנדו הגרמני בדאונים קרתה תקלה, והכבלים שקשרו שני דאונים למטוסי התובלה נקרעו, והם נאלצו לנחות נחיתה אונס בשטח גרמניה. באחד הדאונים היה מפקד המבצע סגן ויטציג, אשר הכשיר במקום הנחיתה שדה תעופה מאולתד, הזעיק מטוס JU-52 נוסף, והגיע למצודה לאחר שהכוח – בפיקוד רב הסמל – השתלט כבר עליה.

סיכום

לפעולה זו היו חמישה מאפייני הצלחה, שהשפיעו על מהלכה של מלחמת העולם השנייה, וגרמו למהפכה בחשיבה הצבאית הן במערב אירופה והן בארה"ב.

הצלחת ההסתערות הגרמניות על נורווגיה, בלגיה והולנד נודעה השפעה רבה על מתכנני בעלות הברית. באנגליה פקד וינסטון צ'רצ'יל להקים מכשולים על שטחים המהווים שדות נחיתה אפשריים, לכל אורך החוף הדרומי כולו, והורה לצבא שיתחיל מייד באימון חיל בן "חמשת אלפים צנחנים לפחות". בארה"ב הוקמה מחלקה ניסיונית של צנחנים ב-25 ביוני, וגדוד הצנחנים הראשון קם כעבור עשרה שבועות. מעניין לציין, כי לאחר אותם מבצעים ראשונים של הסתערות אווירית, וכן בבאים אחריהם, למדו גם מעצמות ה"ציר", וגם בעלות הברית את תוצאותיהם, וכל צד הסיק מהן מסקנות שונות לחלוטין. בעוד שהאמריקנים והבריטים דורבנו להקמה קדחתנית של יחידות מוטסות לפי הדוגמה המוצלחת שהציגו הגרמנים, היו היטלר ומטהו משוכנעים, כי המבצעים זכו להצלחה בעיקר תודות להפתעה, ולא תודות לניידות, וכי ההזדמנויות לעריכת הסתערות אווירית יצמחצמו ויילכו ככל שתימשך המלחמה.

מחשבה אסטרטגית מקורית – הצעתו של אריך פון מנשטיין, ראש מטהו של רונדשטט, הייתה בנויה על גישה עקיפה ובלתי שגרתית בניגוד לקו המחשבה של מפקדי הצבא הגרמני מחד גיסא ושל מפקדי הצבא הצרפתי והבלגי מאידך גיסא. למחשבה המקורית לרכז את הכוח המרכזי דרך הארדנים יש לצרף את רעיונו המקורי של היטלר לכבוש את המצודה על ידי כוח, שיגיע למקום בדאונים – לראשונה בהיסטוריה של המלחמות. הפיקוד על הפעולה הוטל על דמות חריגה ומיוחדת (קפטן קוך) בעלת מחשבה בלתי שגרתית, כנדרש לפעולה כזו. ההטעיה האסטרטגית הייתה כה עמוקה עד שהכתב הצבאי של "טיימס" פרסם באחד-עשר במאי, ש"הפעם אין כל הפתעה אסטרטגית".

ניידות – אחד מעקרונות הטקטיקה קובע, שלכוח נייד יש עדיפות על כוח ניח. הגרמנים ניצלו זאת עד תום: הם הזרימו

אחרית דבר

כיבוש גרמניה וחלוקתה בין בעלות-הברית פותח מרוץ בין המעצמות ו"שוד" של הטכנולוגיות הגרמניות. הן הרוסיס והן האמריקנים ניסו לאתר מדענים בתחומים השונים של הטכנולוגיה, ולהביאם לארצותיהם. האמריקנים, אך בעיקר הרוסיס, משתלטים על מתקני תשתית, על מעבדות מחקר ועל בתי-חרושת שלמים לנשק. אמנם המלחמה הסתיימה, אך מרוץ החימוש נמשך. עובדה זו נובעת בחלקה, אולי, מן התנופה שהתעשייה נמצאה בה, אך גם בשל הקו המדיני גרס, כי גם בעתות שלום על המדינה להיות חזקה מבחינה צבאית.

למרוץ החימוש הצבאי תרמה התשתית הרחבה שהותירה מלחמת-העולם השנייה - מעבדות ומתקני פיתוח, תעשייה שכייוונה את עצמה ליצור מערכות נשק ואנשים.

המטלורגיה הצבאית תורמת ליכולת טובה יותר של כל כלי הנשק, באמצעות נתכים חדשים ויכולת מודרנית ואמינה לייצור. התרומה היא לשריון, לקני הארטילריה, לכלי השיט ולכלי הטיס, ואף לתת המערכות האלקטרוניות העדינות.

המלחמה הותירה את כל הצדדים עם תשתית אווירונאוטית מרשימה, במעבדות הפיתוח, בנקבות הרוח, וביכולת התכנון והניסויים. גם כאן ניתנה התנופה לשילוב ההדוק של האלקטרוניקה במערכות המטוס ובמערכות הנשק שלו.

"השוד הטכנולוגי" שעשו הרוסיס בגרמניה העניק להם תשתית טכנולוגית ותעשייתית, שלא יכלו לפתחה בשנות המלחמה, וסייע להם לגשר על פגעי הידע בינם לבין בעלות-בריתם. בתחום הנשק הקל, אי אפשר שלא לציין את רובה הסער, קלצ'ניקוב ואת מטול ה"ט RPG, תולדת העברת הטכנולוגיה הגרמנית לרוסיה.

האלקטרוניקה והאלקטרואופטיקה הגיעו לרמה גבוהה כתום המלחמה. ביטוי לכך ניתן גם במערכות תקשורת, במערכות הניווט, ובמערכות לוחמה אלקטרונית. ביטוי לרמת האלקטרוניקה אנו מוצאים גם בכיווני המזעור של הרכיבים וביעילות הגדלה לפרקים בסדר-גודל של הרכיבים ותתי-המערכות. האלקטרוניקה חודרת גם למערכות הנשק, בהנחיית טילים, בבקרת אש למערכות ירי נ"ט ונ"מ, ובירי ארטילרי, כמו במרעומים המתקדמים. האנרגיה של ביקוע הגרעין הכבד של אורניום 235 ופלוטוניום גורדת מרוץ חימוש גרעיני, שבימים שלפני מלחמ"ע השנייה היה צורך בדמיון פרוץ ומטורף כדי לחזותו.

ולבסוף, החיפה שקיבלה הטכנולוגיה של ההנעה הרקטית מביאה שיטפון של מערכות טילים ורקטות בכל תחומי הלחימה. אר"ב ובריה"מ נכנסו אל עידן הטילים הבליסטיים הביניים-בשתיים ואל המרוץ לחלל.

ועם כל זאת, ולמרות המשכו של מרוץ החימוש מיד עם תום המלחמה, ניכרת תרומה יוצאת-דופן לטכנולוגיה. התעופה האזרחית המסחרית קיבלה תנופה משמעותית. קפיצת הדרך לא הייתה אפשרית ללא מאמץ הפיתוח של שנות המלחמה.

מערכות אלקטרוניות ואלקטרואופטיות בתעשייה ובתקשורת נעשו עניין של יום יום, ורכיבים ותתי-מערכות נעשים סטנדרטיים וזולים.

התעשיות הכימיות, תעשיית המתכת והחומרים המרוכבים אף הן עשו קפיצה טכנולוגית מרשימה בזכות התשתית המדעית והטכנולוגית, שפותחה בשנות המלחמה. גם האנרגיה הגרעינית לבשה פנים אחרות. הגרעין שימש להפקת חשמל, לרפואה, לחקלאות ולשימושים תעשייתיים רבים.

חמש שנותיה של מלחמת-העולם השנייה העבירו את האנושות לרמה טכנולוגית, שבקצב מאורעות רגיל היו נדרשות שנות דור להשיגה. אפשר לראות בחמש שנים אלו את המהפכה הטכנולוגית של המאה העשרים.

צבא הרומאים. ואילו ההקפה שבוצעה בנורמנדיה ומצפון ללוארה, בשלב האיטרטגי שלה - בוצעה ע"י תנועת-עקיפה מאגף אחד (הוקפו אגפם השמאלי ועורפם של הגרמנים); כי כאן איפשרה הטכניקה החדשה של נידודת מעשה שכמותו היה ודאי מתקשה להגשים אף באוני הצבאי של חניבעל.

אכן, אפשר שלא-מרוץ הסתפקה מפקדת הברית (מכל מקום - החל מימי הראשונים של אבגוסט) בהקפה רק מאגף אחד. ניתן לשער, שלו היו זוכים נסיונות-ההתקדמות מעבר לקאן לקצב מ ה י ר יותר - היתה גם התכנית האופרטיבית כולה זוכה בהקדם להשלמה זאת: לעקיפת חזית-הגרמנים בנורמנדיה גם מצפון-מזרח. בדיעבד מילאו בתחילה הבריטים הקנדים מתוך קרבות ת ג ו פ ה; ורק בשלב מאוחר יותר, עם מיבציהם במגמות וימן-ליויה (אמנם מתוך קרבות ת ג ו פ ה); ורק בשלב מאוחר יותר, עם מיבציהם במגמות וימן-ליויה וטרון, נהיו ג"כ לאגף עוקף של צבא-הברית. ואילו את תפקידם של הפרשים הנומדיים, שהקיפו את צבא-רומי מ ע ו ר ה, מילא הפעם, כמעט עד אמצע אבגוסט, רכבי-שריון אמריקאי, ולבסוף גם הבריטי והפולני.)

ודאי שאין להרחיק מדי בהקבלות בין חזיונות-מלחמה שונים כל כך בתקופותיהם ובתנאיהם. אין לשכוח, כי מערכת-ההתקפה היתה האב-קול-ת-ס-ק-ס-י-ת-ב-ל-ב-ד, ואילו מערכת-נורמנדיה היתה מ-ע-ר-כ-ה-ב-ה-י-ק-א-י-ס-ט-ר-ג-י. ההבחנה האחרונה הזאת איננה פורמלית בלבד. במערכת-נורמנדיה באו בחשבון והשפיעו גורמים גיאוגרפיים ופוליטיים-שדומים לא יכלו כלל להופיע בהתמודדות צבאית מהסוג של קנה: - כגון השקולים הכרוכים באפשרות התפרצות כוחות-הברית אל עבר פריז, וכיו"ב. לסיכך היתה הפעם הפרשה כולה מורכבת ורב-תפנים הרבה יותר (- מבלי להזכר כבר על בחינותיה ה-ס-ב-נ-י-ו-ת). ניתן אפוא לומר, כי אם היה טרנציוס זארו, מפקדם של הרומאים ליד קנה, חפשי לשקול שיקולים טקטיים בלבד - ובשל כך גדולה מידת אשמתו בכשלונו, - היה אולי פון-קלוגה קשור במידה כזאת ע"י התחשבות בגורמים איטרטגיים-גיאוגרפיים-מדיניים, שחופשי-פעולתו הגובל בהרבה, וממילא פחתה מידת אחריותה של מפקדתו לתבוסה האופרטיבית.)

המשך מעמ' 53

הייתה לעלות לארץ ישראל (אף על פי, שברור, כי הציונים היו רוב מוחלט, מעניין להציג את השאלה באיזו מידה נבעה שליטתם המכרעת במחנות העקורים מן העובדה, שהיהודים הלא-ציונים ניצלו אפשרויות אחרות ועזבו את המחנות). מנהיגות היישוב נוכחה לדעת, שאי אפשר להתעלם מהצרכים של שארית הפליטה, והחליטה להושיט להם כל סיוע אפשרי. כתוצאה מכך הפך היישוב מנתמך למסייע לקהילות בגולה. יחד עם זאת, נטש היישוב כל תקווה לפקח על העלייה באמצעות מיון. מניעה של הסוכנות היהודית היו הומניטריים ופוליטיים כאחד - כיוון שהתחורר, כי הבעיה החדשה של פליטים יהודים, שנוצרה על ידי שארית הפליטה רק תחוק את תביעתו של היישוב להקמת מדינה יהודית. עד להקמת מדינת ישראל במאי 1948, תפסו גורל ניצולי השואה במחנות העקורים באירופה (שמספרם עלה עד כדי

250,000 ככל שזרמו אליהם יהודים מאירופה המזרחית) ומאבק היישוב לעצמאות, מקום שווה כדאגות המרכזיות של העולם היהודי. שני הנושאים היו כרוכים זה בזה עד מאוד, והמחקר ההיסטורי שנעשה לאחרונה מאמת זאת יותר ויותר. קיימות התפתחויות אחרות, הנובעות מתוצאותיה של המלחמה, שהשפיעו על טיבו של העולם היהודי בימינו, ובמסגרת זו אפשר רק לאזכרן. במיוחד, יש להזכיר את הבעיה המורכבת של השפעת הפיצויים מגרמניה על יחידים ועל קהילות יהודיות שלמות כבעיה הטעונה מחקר מקיף. על כל פנים, מתוך הנקודות הבודדות שהוזכרו לעיל ברור, כי טיבו וטבעו של העולם היהודי בימינו נובעים במידה רבה משנות המשבר, החל מעלייתו של היטלר לשלטון ב-1933 ועד להתמוטטותו של הרייך השלישי שתיים-עשרה שנה מאוחר יותר.

ד"ר רון צוויג

המשך מעמ' 72

(1) לידל הארט, אסטרוטגיה של גישה עקיפה, עמ' 233 - 246.
 (2) B.H., Liddel Hart, The Other Side of the Hill, pp. 163-164.
 (3) Norman Macmillan, The Royal Air Force in the World War, (3 Vol. II, p. 52.
 (4) Liddel Hart, History of the Second World War, p. 68.
 (5) ג' גאלבין, היורדים לקרב, עמ' 34.
 (6) אליסטר הורן, כך נפלה צופת, עמ' 126 - 127.
 (7) לידל-הארט, אסטרוטגיה של גישה עקיפה, עמ' 237.
 (8) הורן, שם, עמ' 126 - 127; גאלבין, שם, עמ' 35.
 (9) Liddel Hart, History of the Second World War, p. 66.
 (10) The Royal Air Force, Vol. II, p. 32.

תא"ל (מיל') עוזי עילם